

НА ЗЕЛЕНІ СВЯТА. Фольклорний віночок

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.library.kherson.ua/activities/summer/summer_na_zeleni_svyata.htm

Українська світлиця. Бабуся з онуками прикрашають хату: скрізь ставлять квіти в горнятках і глечиках, притрушують підлогу зеленою травичкою, серед якої запашний полин, м'ята, любисток, чебрець. Закінчивши прибирання, бабуся сідає відпочивати на ослінчик, а біля неї – онуки.

1 дівчинка: Ой, як гарно стало в нашій світлиці!

1 хлопчик: А яке духмяне повітря від зелені!

Бабуся: Справді, гарно. Це дякуючи Богові, що послав нам таке незвичайне свято. Його не сплутаєш ні з яким іншим. І вам спасибі, що допомогли своїй бабусі закличати світлицю.

2 дівчинка: Бабусю, а чому це свято люди по-різному називають?

Бабуся: Трійця, а ще його називають Зелені свята або Святого Духа - найпоетичніше свято, тісно пов'язане з природою. В народі його вважають одним з найбільших свят, після Різдва і Великодня. Прийшло воно ще з дохристиянських часів. Наші пращури пов'язували з Трійцею буяння і живосилля природи, в яку вони свято вірували. Шаною природі були зеленосвятські дійства. Ось і ми сьогодні закличали ворота, тин, подвір'я, хату, господарські будівлі зеленими галузками дерев: клену, липи, ясену... Триденне святкування пов'язане з Богом отцем (неділя), Богосином (понеділок), Богодухом святим (вівторок).

3 дівчинка: Бабусю, розкажіть нам, як святкують це свято.

Бабуся: Ну, коли ви в мене такі допитливі онуки, то уважно слухайте. Тиждень перед Трійцею називають Зеленим, а починається він у четвер. Дівчата зранку печуть пироги, коржі, готують яєчню. З полудня плели вінки з конвалій, незабудок, чебрецю, полину і йшли до лісу. Давайте й ми сплетемо віночки та підемо до лісу завивати вінки на берізках.

(Дівчатка у віночках виходять на середину світлиці, а хлопці виносять берізку і ставлять її перед дівчатами). Дівчата завивають вінки на березі – бабуся їм показує як це треба робити – і співають:

Ой, зів'ю вінки та на всі святки,
Ой на всі святки, усі празнички,
Бо в саду весна розвивається,
Дочка батька дожидається:

“Ой, мій батечку, мій голубчику,
Ти прийди сюди хоч на хвилечку,
В мене в тинові під ворітоньки
Синє море все розливається,
Пани-гетьмани із'їзджаються”.

Бабуся: Вінки на березі завивали у четвер, а в неділю оглядали їх. Якщо віночок мав свіжий вигляд, то це віщувало добру ознаку, а коли зів'яв - на лиху долю. В одній з пісень так і мовиться:

Пусти мене мати
У гай погуляти
До білої березоньки,
Про щастя спитати...

2 хлопчик: А що роблять у неділю, на перший день Трійці?

Бабуся: Люди зранку в святковому одязі йдуть до церкви. Дівчата в руках тримають пучечки полину, барвінку, любистку. Після обіду біля церкви, де закопана тичка, завітчана гіллям і квітами, сходилась молодь. Хлопці і дівчата водять хороводи, співають пісень. (До онуків) - Одягайте віночки, поводимо й ми хороводи та поспіваємо.

(Стають всі в коло, водять хоровод і співають):

Ой там у полі
Береза стояла,
На тій березі
Зозуля кувала.
Чого березо,
Суха, не зелена?
Чого, Ганнусю,
Смутна, не весела?
Ой, як же мені
Веселою бути
Я люблю це свято
Й не зможу забути...

(Після водіння хороводу, всі сідають знову біля бабусі).

2 дівчинка: Розкажіть нам про Русалчин Великдень.

Бабуся: З цим днем на Україні пов'язано багато повір'їв про русалок. Вважалося, що впродовж тижня перед Трійцею вони ходять по землі. А четвер - день, коли ніхто не працював, щоб не розгнівати русалок. Вірили, що вони в цей день виходили з води і дивилися, чи шанують їх люди. Якщо хтось працював, то вони могли наслати шкоду на поле. Жінки в цей день лишали на левадах окрайці хліба, на підвіконнях розкладали гарячі паляниці, щоб їхнім духом русалки були ситі, а також розвішували по деревах полотно, їм на сорочки. Про це і пісня є:

Сиділа русалочка на білій березі,
Просила русалочка дівочок сорочки:
- Дівочки-сестрички,
Дайте мені сорочки,
Хоч не біленької,
Аби тоненької.

Зустріч з русалкою вважалася небезпечною, небажаною - залоскоче на смерть. А ну прислухайтеся, хто це там сміється? Чи не русалочки?

В цей час вбігають русалки – дівчатка в довгих з марлі платтях, підфарбованих зеленкою, з розпущеним волоссям. На голові – вінок з осоки, а в царівни – вінок з латаття. Стають у коло, водять хороводи, співають пісень.

“Ух, ух!
Солом’яний дух, дух!
Мене мати породила,
Нехрещену положила.
Місяченьку!
Наш голубоньку!
Ходи до нас вечеряти;
У нас козак в очереті,
В очереті, в осоці,
Срібний перстень на руці;
Молоденький, чорнобровий,
Знайшли вчора у діброві.
Світи довше в чистім полі,
Щоб нагулятись доволі!
Поки відьми не літають,
Поки півні не співають,
Посвіти нам!..
Он щось ходить!
Он під дубом щось там робить
Ух! Ух!
Солом’яний дух, дух!
Мене мати породила,
Нехрещену положила...”

Одна з русалок: - Подруженьки, он якийсь хлопець блукає...

(Всі русалки кидаються до нього, обступають і хочуть його залоскотати, та в цей час кукурікає півень, русалки розбігаються в різні сторони).

Хлопець-рибалка: Не думав я і не гадав, що зустрінусь з русалками. Спасибі півню, врятував від смерті.

1 дівчинка: Бабусю, а я чула, що є не тільки водяні русалки, а й польові.

Бабуся: Так. Русалки бувають водяні, польові і лісові. Лісові зветься Мавками. Давайте згадаємо "Лісову пісню" Лесі Українки, в якій діють Русалка Польова і лісова – Мавка.

(Виходять дві дівчинки. В одної – на голові вінок з колосків жита чи пшениці і польові квіти (це русалка польова), а друга з віночком з віточок дерев та лісових квітів (це русалка лісова - Мавка)).

Русалка польова (до Мавки):

Сестриця, пошануй!
Краси моєї не руйнуй!
Не жни жита і пшениці з квітками.
То ж моя краса.

Мавка: Мушу.

Русалка польова:

Уже ж мене пошарпано,

Всі квітоньки загарбано,
Всі квітоньки - зірниченьки
Геть вирвано з пшениченьки!
Мак мій жаром червонів,
А тепер він почорнів,
Ниче кривця пролилася,
В борозенці запеклася...

Мавка:

Сестриця, мушу я!
Твоя краса на той рік ще буйніше запишає,
А в мене щастя як тепер зів'яне,
То вже не встане!

Русалка польова: *(Ламає руки і хитається від горя).*

Ой, горенько! Косо моя!
Косо моя золотая!
Ой лишенько! Красо моя!
Красо моя молодая!

Мавка:

Твоїй красі вік довгий не судився,
На те вона зроста, щоб полягати.
Даремне ти благаєш так мене,-
Не я, то інший хто її зожне.

Русалка польова:

Глянь, моя сестро, ще хвиля гуляє,
З краю до краю.
Дай нам зажити веселого раю,
Поки ще літечко сяє...
(Вибігають).

2 дівчинка: Які дива творяться в нашій краї, а ми про все це до сьогодні і не знали.

Бабуся: Щоб про все знати - книжки треба читати. Прекрасно про русалок написали: Т.Г.Шевченко, Л.Українка, М.В.Гоголь, М.Коцюбинський...

2 хлопчик: А другого дня як проходить свято?

Бабуся: В кожному регіоні по-своєму. У нас, на Херсонщині, дорослі в цей день, після відправи служби в церкві, гуртом обходять поля - "щоб град не побив посіви та засуха не випалила збіжжя", - з піснями:

Спусти, Божоньку, чорну хмароньку,
Чорну хмароньку, дрібного дощику ..

А діти влаштовували цікаву гру "Завивати вінки". Вибирали найспритніших хлопчика і дівчинку, одягали їм на голівку віночки, і оточивши їх колом, йшли гуртом через село з піснями.

(Грають в цю гру).

3 дівчинка: А вже третього дня, мабуть, просто відпочивали?

Бабуся: Третього дня на Полтавщині дівчата водять "Тополю", на Чернігівщині - "Вербу", на Поліссі - "Куста". Одягають найвродливішу

дівчину в святкове вбрання, завітчують її віночками, стрічками, гілками дерев. Заходять у кожну хату, віншують господарів - які за це мусять ошедрити подарунками. Окрім цього в останній день провідують померлих родичів, поминають їх.

1 хлопчик: Цікаве свято А скільки дійств!

Бабуся: У кожному обряді головним є - накликання багатого урожаю. Червень - перший місяць літа, коли всі продовольчі запаси вийшли, а нові ще не вродили. Про це добре сказано в приказках і прислів'ях. А ви їх знаєте?

Діти: Знаємо! (По черзі називають).

У червні на полі густо, а в коморі пусто.

Червнєве тепло ліпше від кожуха.

У червні люди раді літу, як бджоли квіту.

Червень - рум'янець року.

Влітку з потом, а взимку з повним ротом.

Червень з косою, а липень з серпом.

Трійця трьома святами багата: квітами, травами
й рум'яним літом.

Бабуся: Молодці! Тепер ви вже знаєте про таке чудове свято. Не забудьте увечері розкласти багаття і пострибати через нього. Сплетіть вінки, даруйте їх іменинникам, зберігайте вдома, щоб були здорові, як "зеленес жито".

Для слухання на святі:

В. Кирейко. Опера "Лісова пісня". Арія Мавки "Ой, не журись"